

DUNDAGA 2005

Kas ir libieši

Lībieši ir viena no vistālāk rietumos dzīvojošajām Baltijas jūras somugru tautām, kas agrāk apdzīvoja plašu Latvijas teritoriju. Pirms Otrā pasaules kara lībieši bija palikuši vairs tikai divpadsmit Kurzemes piekrastes zvejnieku ciemos uz rietumiem no Kolkas. 20. gs. sākumā lībiešu valodā vēl runāja pāris tūkstoši cilvēku, mūsdienās vairs tikai kāds desmits.

Šodien lībiskais mūs uzrunā caur materiālo un garīgo kultūru, tautas tērpiem, dziesmām, lībisko dialektu, personībām literatūrā un mākslā.

Lībiskais ir mūsu vidū. To kopt un balstīt – tā nav tikai cieņa pret senākajiem pamatiedzīvotājiem, tas ir pienākums pašiem pret sevi. Lai, dzirdot vaicājumu „Kā tevi sauc?“, bez šaubīšanās zinātu atbildi.

Buklets sagatavots ar Eiropas Savienības un Latvijas valsts finansiālu atbalstu ES *Phare* grantu programmas „Sabiedrības integrācijas veicināšana Latvijā” atbalstītā Dundagas pagasta padomes un s/o Līvu (lībiešu) savienības (Līvōd Īt) sadarbības projekta „Lībiešu kultūrvides elementu kopšana Ziemeļkurzemes amatniecībā un ainavā” ietvaros.

Izmantotie materiāli:

- Latviešu tautas tērpi: II daļa. Kurzeme. Latviešu un lībiešu tērpi. – Rīga, Jāņa sēta, 1997.
- Ieva Neilande. Par lībiešiem. – Rīga, 1989.
- Edgara un Zojas Siļu personiskais arhīvs.
- Talsu novada muzeja krājumi. Foto: Lauris Laicāns.

“Zaļā novada” centrs

Pils iela, “Pils”, Dundaga, LV-3270
tālr. +371 3237858, fakss +371 3237851
e-pasts: zalaisnovads21@dundaga.lv
www.zalaisnovads21.lv

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

Lībiešu (līvu) lietu nodaļa
Elizabetes iela 20, Rīga, LV-1050
tālr. +371 7365381
e-pasts: vija.virtmane@integracija.lv

Līvu (lībiešu) savienība „Līvōd Īt”

Alksnāja iela 3, Rīga, LV-1050
tālr. +371 7225725, fakss +371 7226407
e-pasts: livodit@apollo.lv; www.livusavieniba.lv

Lībiešu informācijas centrs

“Kūolka”
Kolka, LV-3275
tālr. 32 77137
e-pasts: maiija.teriha@integracija.gov.lv

Etnogrāfiskā kolekcija

“Rāndali”
Mazirbe, LV-3273
tālr. 9100389

Līvōd ūrōn Dūoņig pūols

LĪBIEŠU DRĀNAS

Dundagas pusē

Gadsimtu gaitā libieši gandrīz pilnībā saplūduši ar latviešiem, ienesot līdzīgas savdabīgās kultūras īpatnības. Tomēr starp abām tautām ir saglabājušās arī atšķirības. Tas saskatāms, piemēram, tautastērpos.

Etnisko tautastērpu rotāšanas tradīcijas ar ģeometrisko rakstu noturējās līdz pat 20. gs. Tas bija iespējams tāpēc, ka Latvijā attīstība ritēja samērā noslēgti. Taču libiešu tautastērpos manāma līdzība ar igauņu un zviedru tautastērpiem, kas liecina par pastāvīgiem un ilgtermiņiem sakariem ar šīm tautām. Pirkto lakatu segšana uz pleciem virs ņebura un viriešu īsās bikses ir kopīgas ar igauņiem, bet libiešu sieviešu cepuru piegriezums un rotājums pakauša daļā izplatīts Zviedrijā. Libiešiem raksturīgais atturīgais, pat skopais apģērba rotājums izpaužas arī šī novada latviešu tērpos. Kopīgās pazīmes ir manāmas gan cimdu, zeķu un prievīšu rakstos, gan pašos tērpos. Ornaments uzskatāms par svarīgu tautas identitātes izteicienu. Libiešu raksts ir gludāks, konservatīvāks un noslēgtāks, līdz ar to – arī arhaiskāks. Kurzemes tautastērpu rotājumos saglabājušās senās rakstu zīmes – liklocis, skuja, slīpāis un taisnais krusts, koncentriskais aplis, rombs u.c. Liklocis bieži ieausts Kurzemes libiešu prievītēs. Rombs ir savdabīgs, cimdos ieadīts somugrīks elements. Zvaigznīte jeb auseklītis Latvijā parādās tikai 16. – 17. gs. Šis raksts lielākoties atrodams libiešu un igauņu kultūras novados.

Galvenās apģērba daļas sievietēm bija krekls, plecos saspraūzami brunči, jaka un villaine. Krekli bija tunikveida, šūti no smalka lina. Vecākie brunči (lībiski *gūngaserk*) bijuši gareniski strīpaini, ar lejasmalā piešūtām divām krāsainām lentēm. Valkāšanai austi vienkāršā, viscaur zilī brunči. Virs krekla sievietes vilka vienkāršā tumšu ņeburu (*būorst*) vai jaku (*vamž*), kas sniedzās tikai līdz jostasvietai. Baltās villaines (*kirtan*) galus rotāja īsas baltas bārkstīņas. Lietainā, vējinā vai aukstā laikā uz pleciem sedza tā saucamos pussvārcus (*jupk*). Tos, nedaudz platākus par parastajiem brunčiem, šūtus no patumša svītraina auduma, sedza uz pleciem, jostasvietu apņemot un ap kaklu priekšā sasienot. Libiešiem šāds apģērbs uzskatāms par tradicionālu, ko pārņēmuši arī Ziemeļkurzemes latvieši. Pie goda tērpā velkamās zeķes adīja no baltiem līnām vai kokvilnas diegiem, bet ziemai domātās adīja košākas – vai nu svītrainas, vai ar šķērsvirzienā kārtotām raksta joslām. Viriešu zeķes parasti bija vienkāršā – pelēcīgas, brūnganas toņos.

Libiešiem raksturīgi pirktos lakatus, ko sauca par krizdogiem, segt uz pleciem virs ņebura, lakata stūrus aizbāžot priekšā vai nu aiz ņebura izgriezuma malas, vai aiz jostas, kā arī siet priekšautus pie goda tērpā. Pirkti lakati tautastērpu komplektos bijuši cieņā arī latviešu vidū.

Libiešu precēto sievu aubēm – micēm (lībiski *mitū*) – pakauša daļā izstrādāti rotājumi no brokāta un zīda lentītēm, auduma gabaliņiem un stikla pērlītēm. Galvassegas rotājumu papildināja mutes auts – mundoks (*mundōg*). Tas bija pārlocīts balts divielveida auts vai lakats, kas nosedza vaigus un zodu līdz pat apakšlūpai un ko sasēja uz pakauša. Tam pāri sēja krāsainu zīda lakatu vai lika aubi. Interesants bija ligavas vainags – veidots no brokāta lentes uz cieta kartona (vai skārda) pamata un augšmalā piestiprinātām stieplēm, uz kurām savērtas stikla pērlītes un dažādi spīduliši.

Rotu komplektu veidoja kakla rotas, krūšu rotas, aproces un gredzeni. Rotu greznums atšķīrās. Bieži bijušas sastopamas stikla krellju virknes ar ievērtiem bronzas un sudraba piekariņiem. Iecienītas bijušas krūšu važiņas. Latvijas teritorijā vienīgi libietēm bija satopamas bruņurupuču saktas, kas darinātas pēc skandināvu parauga.